Vis şi telepatie*

de Sigmund Freud

**Extras din lucrarea editată de AROPA: "Psihanaliza fenomenelor oculte" dedicată cîtorva texte scrise de Sigmund Freud. În acest extras avem o analiză de vis "telepatic" pe care Freud o supune studiului de tip psihanalitic. Visul provine de la un corespondent necunoscut care i l-a comunicat prin mai multe scrisori.*

Cu unul din ei am corespondat deja înainte; el a avut amabilitatea, ca şi alţi mulţi cititori, să-mi comunice observaţii extrase din viaţa de zi cu zi, şi din alte surse. De astă dată, acest om, extrem de cultivat şi de inteligent, mi-a pus în mod expres materialul său la dispoziţie, în cazul în care aş vrea „să-l utilizez pentru publicare".

Iată scrisoarea sa:

Cred că visul care urmează este suficient de interesant pentru ca să vi-l ofer ca material pentru studiile dumneavoastră.

Trebuie să vă spun în prealabil: fiica mea care este măritată la Berlin aşteaptă să nască pentru prima oară la jumătatea lunii decembrie a.c. Aveam intenţia să merg la Berlin cu această ocazie împreună cu soţia mea (a doua), mama vitregă a fiicei mele. În noaptea de 16 spre 17 noiembrie am visat, mai precis şi mai real ca niciodată, că soţia mea a născut gemeni. Îi văd pe cei doi copilaşi, au o mină strălucitoare, rozalii şi bucălaţi, cît se poate de clar, dormind alături în pătuţul lor, nu-mi dau seama ce sex au, unul - cu părul blond ca şi spicul de grîu are precis trăsăturile mele amestecate cu trăsăturile soţiei mele, celălalt - cu părul brun-şaten are precis trăsăturile soţiei mele amestecate cu ale mele. Îi spun soţiei mele care are părul blond-roşcat: nu încape îndoială că părul brun-şaten al copilului „tău" va deveni şi el roşcat mai tîrziu. Soţia mea îi alăptează pe copilaşi. Ea tocmai a fiert dulceaţă într-o chiuvetă (tot în vis) şi cei doi copilaşi s-au căţărat în chiuvetă şi o ling.

Iată visul. M-am trezit de patru sau cinci ori în timp ce visam întrebîndu-mă dacă este adevărat că avem gemeni, fără să pot conchide cu toată certitudinea că nu am făcut decît să visez. Visul a durat pînă la trezire, chiar şi puţin după trezire, pînă cînd m-am lămurit pe deplin cum stau lucrurile. La micul dejun i l-am povestit şi soţiei mele care s-a amuzat copios. Ea mi-a zis: Nu cumva a născut gemeni Ilse (fiica mea)? I-am răspuns: Nu-mi prea vine să cred, căci nici în familia mea şi nici în cea a lui Gs. (soţul ei) nu au existat gemeni. Pe 18 noiembrie, la orele 10 de dimineaţă, am primit o telegramă trimisă în după-amiaza precedentă de ginerele meu, în care eram anunţat că s-au născut doi gemeni, un băieţel şi o fetiţă. Naşterea s-a produs, prin urmare, în momentul în care visam că soţia mea a născut gemeni. Evenimentul a avut loc cu patru săptămîni mai devreme decît am socotit cu toţii bazîndu-ne pe supoziţiile fiicei mele şi ale soţului ei.

Şi asta nu-i totul: În noaptea următoare, am visat că fosta mea soţie, defunctă, mama fiicei mele, a luat în grijă patruzeci-şi-opt de nou născuţi. La primirea primilor doisprezece, am protestat. *Aici visul se sfîrşeşte.*

Fosta mea soţie a iubit mult copiii. Adeseori afirma că şi-ar dori o droaie de copii, cu cît mai mulţi cu atît mai bine, şi că s-ar simţi în stare să facă pe îngrijitoarea la o grădiniţă de copii. Zgomotul şi ţipetele copiilor erau muzica sa favorită. Adeseori se întîmpla să invite o ceată de copii de pe stradă, să-i ospăteze în curtea vilei noastre

cu ciocolată şi prăjituri. Fiica mea, după ce a născut şi, mai ales, după ce i-a trecut surpriza naşterii survenite prematur, a gemenilor şi a diferenţei lor de sex, s-a gîndit de-ndată, fără îndoială, la mama sa, ştiind cu cîtă bucurie ar fi întîmpinat ea evenimentul. „Oare ce ar spune mama acum dacă ar sta la căpătîiul meu de lăuză?" Acest gînd i-a trecut mai mult ca sigur prin minte. Şi iată că eu am avut visul cu prima mea soţie defunctă, pe care am visat-o rareori, de care n-am mai vorbit după primul meu vis şi la care nici măcar nu m-am gîndit.

Credeţi oare că coincidenţa visului cu evenimentul, în ambele cazuri, este întîmplătoare? Fiica mea, care ţine mult la mine, s-a gîndit fără îndoială în mod special la mine în clipele naşterii, cu atît mai mult cu cît i-am scris adeseori în privinţa conduitei pe care să o aibă în timpul sarcinii şi nu am slăbit-o cu sfaturile mele.

Este uşor de ghicit ce am răspuns acestei scrisori. Trebuia să constat cu amărăciune că şi la corespondentul meu interesul analitic era obturat de interesul telepatic; aşa încît am evitat întrebarea sa directă remarcînd că visul conţine, de altminteri, multe lucruri în afara raportului său cu naşterea gemelară, şi i-am cerut să-mi comunice informaţiile şi asociaţiile susceptibile de a-mi permite interpretarea lui.

La care, am primit această a doua scrisoare care, nici ea, nu satisface complet aşteptările mele:

Răspund abia astăzi la scrisoarea dumneavoastră amicală din 24 a acestei luni. Accept bucuros să vă comunic „fără omisiuni şi rezerve" toate asociaţiile care mi-au venit. Din păcate, puţine - poate mai multe prin viu grai...

Ei bine, soţia mea şi cu mine nu mai dorim copii. De altfel, nu am avut, ca să spun aşa, un raport sexual; în perioada visului cel puţin nu a existat nici un „pericol". Naşterea fiicei mele care a fost aşteptată pentru jumătatea lui decembrie a făcut, natural, obiectul unor conversaţii numeroase între noi. Dar fata mea a fost examinată şi radiografiată astă vară şi, după constatările sale, consultantul a diagnosticat că va fi un băiat. Soţia mea a declarat atunci: „Ce-aş mai rîde să fie o fetiţă". A mai zis atunci că ar fi mai bine dacă ar fi un H. decît un G. (numele ginerelui meu), fiica mea este mai drăguţă şi are mai multă prestanţă decît ginerele meu, deşi el a fost ofiţer de marină. Mă interesează chestiunile legate de ereditate şi am obiceiul să caut asemănările la copilaşi. Încă ceva! Avem un căţeluş care mănîncă cu noi la masă, îşi primeşte pateul şi linge farfuriile. Tot acest material s-a reîntors în vis.

Iubesc mult copiii şi am afirmat adeseori că aş mai creşte cu plăcere încă un sufleţel, acum cînd pot să o fac cu mai multă înţelegere, interes şi calm, dar cu soţia mea, care nu are capacităţile necesare pentru o educaţie temeinică a copilului, nu am vrut să am copil. Iată că visul îmi face cadou doi - sexul, nu l-am diagnosticat. Încă şi azi îi văd în paturile lor şi le recunosc limpede trăsăturile, unul este mai „eu-însumi", celălalt mai mult soţia mea, dar fiecare are şi ceva din celălalt. Soţia mea are părul blond-roşcat dar unul dintre copii îl are şaten (roşcat), brun. Zic: „Şi ăsta va deveni roşcat mai tîrziu". Cei doi copii se caţără pe o chiuvetă mare în care soţia mea amestecă în dulceaţă, şi ling marginile şi fundul chiuvetei (visul). Originea acestui detaliu este uşor de explicat, de altfel nici ansamblul visului nu ar fi dificil de înţeles şi interpretat, dacă n-ar coincide cu naşterea neaşteptată şi precoce a nepoţeilor mei (cu trei săptămîni mai devreme), coincidenţă aproape orară (nu aş putea spune cu precizie cînd a început visul, nepoţeii mei s-au născut la orele nouă, nouă şi un sfert; în jurul orelor zece m-am dus la culcare şi noaptea am visat), şi dacă nu am fi ştiut dinainte că va fi băiat. Cu siguranţă, îndoiala privind exactitatea afirmaţiei - băiat

sau fată - poate face să apară gemeni în vis, dar mai rămîne coincidența temporală a visului gemelar cu naşterea neaşteptată, şi cu trei săptămîni în avans, a gemenilor fetei mele.

Nu este pentru prima oară cînd evenimentele de la distanță acced la conştiința mea înainte de a afla despre ele. Unul dintre mai multe altele: în octombrie, m-au vizitat cei trei frați ai mei. Noi nu ne-am mai găsit împreună de treizeci de ani (desigur că în doi mai des), exceptînd, pe fugă, la înmormîntarea tatălui meu şi a mamei mele. Moartea lor era aşteptată - în nici un caz nu am „presimțit-o". Dar, cînd în urmă cu circa 25 de ani a murit cel mai tînăr din frații mei, brusc, pe neaşteptate, la vîrsta de zece ani, am gîndit imediat - cînd factorul mi-a înmînat cartea poştală care anunța moartea sa, şi fără să-i arunc vreo privire - : aici scrie că fratele tău a murit. Şi totuşi era singur în căminul familiei noastre, un băiat pleznind de sănătate, în timp ce noi ceilalți patru frați mai în vîrstă ne luasem zborul de acasă şi eram absenți. Din întîmplare, cînd m-au vizitat frații mei, conversația noastră s-a purtat pe marginea acestei experiențe pe care am trăit-o atunci şi iată că cei trei frați au scăpat cu toții, ca la ordin, declarația că li s-a întîmplat şi lor atunci exact acelaşi lucru ca şi mie. N-aş putea spune dacă lucrul s-a întîmplat identic, în orice caz fiecare a declarat că a presimțit această moarte ca o certitudine, înainte ca ştirea primită puțin după şi total neaşteptată să o fi notificat. Toți patru sîntem pe linia maternală naturi sensibile şi în acelaşi timp persoane robuste, dar nici unul din noi nu a fost atras de vreo formă de spiritism sau ocultism - ba chiar le respingem cu hotărîre. Toți cei trei frați ai mei sînt diplomați universitari, doi sînt profesori de liceu, unul şef geometru, mai degrabă chițibuşari decît fantaşti. - Cam asta-i tot ce pot să vă zic despre vis. Dacă vreți să utilizați pentru publicare, pun totul la dispoziția dumneavoastră

Dacă vom trece acum la tratamentul analitic al acestui vis, va trebui să ne recunoaştem din nou insatisfacția. Materialul de gînduri pe care visătorul îl ataşează conținutului manifest al visului este şi el insuficient, cu el nu putem face nici o analiză a visului. Visul, de pildă, insistă minuțios asupra asemănării dintre copii şi părinți, el discută de culoarea părului lor şi despre probabila ei modificare în timp, iar pentru a explica aceste detalii etalate pe larg, visătorul nu ne dă decît o informație indigentă, cum că el s-a interesat din totdeauna de problemele legate de asemănare şi ereditate; şi totuşi, noi avem obiceiul de a cere mult mai mult. Dar într-un punct, visul permite o interpretare analitică, şi tocmai acolo analiza, care altminteri nu are nimic de-a face cu ocultismul, vine într-o manieră remarcabilă în sprijinul telepatiei. Numai datorită acestui punct vă solicit atenția asupra acestui vis.

Dacă examinați corect problema, visul acesta nu are nici un drept la calificarea de „telepatic". El nu-i comunică nimic visătorului, nimic care - sustras cunoştinței sale obişnuite - să se petreacă simultan într-un alt loc; ceea ce povesteşte visul este cu totul altceva decît evenimentul de care informează telegrama din ziua care a urmat noaptea visului. Visul şi evenimentul diferă asupra unui punct extrem de important, dar şi concordă, lăsînd la o parte simultaneitatea, într-un alt element foarte interesant. În vis, *soția* visătorului naşte gemeni. Dar ceea ce s-a petrecut este că *fiica* lui care trăieşte departe a născut gemeni. Visătorul nu ignoră această diferență, dar nu pare să cunoască vreo explicație care să-l ajute să o depăşească, şi întrucît el nu are nici o înclinație ocultă, după zicerile lui, se mulțumeşte să întrebe cu timiditate dacă coincidența visului şi evenimentului în punctul naşterii gemelare poate fi altceva decît o întîmplare. Dar interpretarea psihanalitică a viselor aboleşte această diferență între vis şi eveniment, şi le dă amîndurora acelaşi conținut. Dacă vom apela la materialul

asociativ al acestui vis, el ne arată, în ciuda sărăciei sale, că există aici o legătură afectivă între tată şi fiică, legătură afectivă atît de obişnuită şi de naturală încît ar trebui să încetăm să ne ruşinăm de ea, care cu siguranţă nu reuşeşte să se exprime în viaţă decît ca interes tandru, şi nu antrenează ultimele sale consecinţe decît în vis. Tatăl ştie că fiica sa ţine mult la el, el este convins că ea s-a gîndit mult la el în ceasul marii ei încercări; eu cred că el îl invidiază pe ginerele său, pe care îl blagosloveşte în scrisoarea sa cu cîteva remarci depreciative - pentru fiica sa. Cu ocazia naşterii (aşteaptată sau percepută prin telepatie) s-a trezit în inconştient dorinţa refulată: mai bine ar fi soţia (a doua) mea - şi această dorinţă este cea care deformează visul şi este responsabilă de diferenţa dintre conţinutul manifest al visului şi eveniment. Avem dreptul să înlocuim în vis a doua soţie cu fiica. Dacă am avea mai mult material pentru acest vis, cu siguranţă că am putea să consolidăm şi să aprofundăm această interpretare.

Şi iată-mă ajuns la ceea ce vroiam să vă arăt. Ne-am forţat să fim cît se poate de imparţiali şi am admis două concepţii despre vis deopotrivă de posibile şi deopotrivă de nedemonstrabile. După prima, visul este reacţia la un mesaj telepatic: fiica ta este pe cale de a aduce pe lume doi gemeni. După a doua, el se bizuie pe un travaliu de gîndire inconştient pe care l-am putea traduce cam aşa: astăzi este precis ziua în care trebuie să aibă loc naşterea, dacă tinerii de la Berlin s-au înşelat într-adevăr cu o lună, aşa cum eu cred de fapt. Şi dacă soţia (prima) mea ar mai fi trăit, ea nu s-ar fi mulţumit numai cu un copilaş. Pentru ea, ar fi trebuit cel puţin gemeni. Dacă această a doua concepţie este bună, nu mai avem nici o problemă suplimentară. Este un vis ca oricare altul. La gîndurile visului (preconştiente) care au fost menţionate s-a adăugat dorinţa (inconştientă), ca nimeni alta decît fiica să-i devină a doua soţie visătorului, şi astfel s-a produs visul manifest care ne-a fost comunicat.

Dar dacă preferaţi să presupuneţi că mesajul telepatic al naşterii fiicei a ajuns la visător, atunci se nasc noi întrebări asupra raportului unui asemenea mesaj şi asupra influenţei sale asupra formării visului. Răspunsul vine de la sine şi poate fi furnizat fără nici un echivoc. Mesajul telepatic este tratat ca o bucată de material destinată formării visului, ca un oricare alt stimul care vine din exterior sau din interior, ca un zgomot jenant venind din stradă, ca o senzaţie insistentă venind de la un organ al visătorului. În exemplul nostru, vedem cu limpezime cum mesajul este transformat în împlinire de dorinţă cu ajutorul unei dorinţe refulate şi a aşteptării nerăbdătoare, dar din nefericire nu putem arăta cu aceeaşi claritate cum s-a contopit el într-un vis împreună cu un alt material simultan treaz. Mesajul telepatic - dacă tot trebuie să-i recunoaştem realitatea - nu poate schimba deci nimic din formarea visului, telepatia nu are nimic de-a face cu esenţa visului. Pentru a evita impresia că aş vrea să ascund o obscuritate în spatele unui cuvînt abstract dar sunînd bine, sînt gata să rezic: esenţa visului constă în procesul particular al travaliului visului, care transportă gîndurile preconştiente (resturile diurne) cu ajutorul unei moţiuni de dorinţa inconştientă în conţinutul manifest al visului. Dar problema telepatiei priveşte la fel de puţin visul ca şi problema angoasei.

Sper că mă aprobaţi în această privinţă, dar că îmi veţi obiecta curînd că există totuşi şi alte vise telepatice unde nu există nici o diferenţă între eveniment şi vis, şi unde nu putem găsi nimic altceva decît restituirea nedeformată a evenimentului. Încă o dată, eu nu cunosc, din propria mea experienţă, asemenea vise telepatice dar ştiu că au fost raportate adeseori. Să presupunem că avem de-a face cu un asemenea vis telepatic fără deformare sau amestec. Atunci se pune o altă întrebare: oare, chiar putem numi vis o asemenea experienţă trăită telepatic? O veţi face fără îndoială atîta timp cît veţi urmări limbajul uzual popular pentru care tot ce se întîmplă în viaţa

noastră psihică în timpul perioadei somnului se numeşte vis. Probabil că mai ziceți şi: m-am întors în vis, şi că găsiți şi mai puțin incorect să ziceți: am plîns în vis sau m-am angoasat în vis. Dar remarcați totuşi că în toate aceste cazuri utilizați unul în locul altuia, fără distincție, „vis" şi „somn", sau „stare de somn". Cred că ar fi în interesul preciziei ştiințifice să separăm mai bine „visul" şi „starea de somn". De ce să trebuiască să-i furnizăm noi un pendant confuziei suscitate de Maeder care descoperă o nouă funcție pentru vis, refuzînd total să distingă travaliul visului de gîndurile latente ale visului? Aşa că, dacă trebuie musai să întîlnim un „vis" telepatic pur de acest gen, noi vom prefera cu siguranță să-l numim o experiență trăită telepatic în stare de somn. Un vis fără condensare, deformare, dramatizare, fără împlinirea unei dorințe înainte de toate, nu merită desigur acest nume. Îmi veți aminti că există încă şi alte producții psihice în somn cărora ar trebui atunci să le refuzăm numele de „vis". Se întîmplă ca experiențe trăite aievea în timpul zilei să se repete pur şi simplu în somn; recent, reproducerile în „vis" ale scenelor traumatice m-au constrîns la o reviziune a teoriei visului; există vise care se disting de specia obişnuită prin calități aparte, care nu sînt la drept vorbind nimic altceva decît fantasme nocturne fără alterare, nici amestec, întru totul asemănătoare fantasmelor diurne binecunoscute. Ar fi desigur jenant să excludem aceste formațiuni de la calificativul „vise". Dar toate acestea vin frumuşel din interior, sînt produsele vieții noastre psihice, în timp ce „visul telepatic" pur ar fi, după însuşi conceptul său, o percepție venită din exterior, vizavi de care viața psihică s-ar comporta de o manieră receptivă şi pasivă.